

DE SVÆRE ANBRINGELSER

Illustration af iStock

Regeringen vil styrke indsatsen for udsatte børn bl.a. med flere anbringelser og tvangsadoptioner. Hvad har vi af forskningsbaseret viden på området, når det gælder børns udvikling og anbringelser af børn? Det har *Magasinet P* spurgt nogle af landets fremmeste eksperter på området om.

Af Jannie Søgaard Iwankow, *journalist*

Vi skal hjælpe flere udsatte børn og skabe bedre vilkår for børn, der er blevet anbragt uden for deres hjem. Derfor bør flere udsatte børn også bortadopteres for at få en ny start. Det var budskabet fra statsminister Mette Frederiksen (S) i den årlige nytårstale i januar – og siden har temaet været højt på den samfundsmæssige dagsorden.

Men hvad har vi af forskningsbaseret viden på området, når det gælder børns udvikling og anbringelser af børn?

En af de danske eksperter på området er Dion Sommer, professor i psykologi på Aarhus Universitet, der i en lang årrække har forsket i udviklingspsykologi. Han mener, at der ligger et stort stykke arbejde og venter på både politikere og dem, der arbejder ude i praksis. For ifølge ham bygger dansk anbringelsespraksis på forældet teori, og mange af dem, der sidder og arbejder med området, er ikke blevet opdateret og efteruddannet, mener han.

Han fremhæver, at en af de største fejllantagelser, som stadig dominerer i praksis, er opfattelsen af det spæde barn som monotropisk – at det lille barn anses som værende i stand til udelukkende at knytte ét tæt bånd, og det er til moderen.

– Mennesket er ikke biologisk orienteret, som man troede engang. Det menneske, der sensitivt og emotionelt kan opfylde det bånd, som barnet har brug for, bliver dets 'mor'. Det, vi engang troede, var en biologisk kendsgerning, er i virkeligheden en kulturel omstændighed. Når mange adoptionsbørn søger tilbage for at finde deres biologiske mor eller far, er det ikke biologisk betinget, men snarere fordi, der er en stærk kulturel forståelse af, at mor er den bedste i verden. Vi ved også, at børn er i stand til at skabe flerpersonelle tilknytninger, og at jo flere trygge faser med stabilitet til flere personer, et barn oplever, desto bedre vil det udvikle sig, siger Dion Sommer.

Det betyder bl.a., at der ikke er videnskabeligt grundlag for at holde fast i, at et anbragt barn

for enhver pris bør have kontakt til sine forældre. Derimod er det af allerhøjeste vigtighed, at det anbragte barn ikke har hyppige skift med nære personer. For hver gang der sker et skift, vil barnet blive ramt af følelsen af, at det ikke er umagen værd at knytte sig til de voksne. Dermed ødelægges barnets tilknytningsevne, hvilket kan resultere i diverse psykiske problemer som angst, depression og selvskadende adfærd.

– Når det viser sig, at et barn mistrives i en plejefamilie eller på en institution, er det fristende at sige, at det så er en dårlig anbringelse. Men sådan hænger det ikke nødvendigvis sammen. Det er selve anbringelseshistorien, der er afgørende for barnet, ofte startende med en svær begyndelse hos forældrene. Og her har anbringelsespraksissens forvaltere et enormt ansvar. Hvis de er med til at skabe mange brud og skift, så bliver de ansvarlige for barnets mistrivsel. Derfor er det vigtigt, at der sidder meget kompetente folk på de pladser, siger Dion Sommer.

Skift, der skader

Herhjemme er en af de største anbringelsesproblematikker netop, at mange anbragte børn oplever flere skift i løbet af deres barndom. Således afsluttes hver tredje familieplejeanbringelse i Danmark uplanlagt, viser en stor undersøgelse fra 2017, som Inge Bryderup, professor på Institut for Sociologi og Socialt Arbejde på Aalborg Universitet, står bag.

– Vi har tilstrækkelig med viden til at kunne sige, at der mangler kontinuitet i anbringelserne. Der er for mange børn, der er anbragt tre, fire og fem steder i løbet af deres barndom. Det betyder, at de rives op med rode, kommer væk fra deres familie og skal etablere nye netværk igen og igen. Et af de væsentlige problemer ved de hyppige skift handler om børnenes skolegang. Det tager tid og kræfter hver gang, et barn skal falde til et nyt sted, og vi kan se, at rigtig mange anbragte børn klarer sig dårligt i folkeskolens afgangsprøver. Det betyder, at mange af dem heller ikke får en ungdomsuddannelse, siger Inge Bryderup.

Plejefamilier giver op

Cirka én % af alle danske børn under 18 år er anbragt uden for hjemmet. Tallet har været konstant de seneste cirka 100 år. I 2018 drejede det sig ifølge Danmarks Statistik om 11.715 børn.

Derimod er tallet for børn, der fjernes med tvang, steget markant. I 2007 var der tale om cirka 1.200 børn, men allerede ti år senere, i 2017, var det tal steget til 2.700.

Der findes ingen undersøgelser, der giver klare svar på, hvorfor udviklingen er gået denne vej. Men inden man skrider til endnu flere tvangs-anbringelser, skal man se på, hvordan man kan blive bedre til at samarbejde med forældrene, da det kan være vejen til færre tvangsfjernelser. Det siger Anne-Dorthe Hestbæk, seniorforsker på VIVE, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, som forsker i kommunernes indsats over for udsatte børn og familier, var med til at starte Forløbsundersøgelsen af anbragte børn og har været projektleder for SFI's Børneforløbsundersøgelse.

– Vi ved, at de anbringelser, der sker med forældres samtykke, oftest er mest vellykkede. Der kan være tilfælde, hvor forældre er så dårlige, at man ikke kan samarbejde med dem. Men i mange tilfælde handler det om at blive bedre til at få dem til at forstå, hvad der sker og hvorfor. Blev man dygtigere til at tage de her dialoger ude i kommunerne, ville tvang formentlig kunne undgås i mange flere sager. Man kunne overveje, hvad der ville ske, hvis man begyndte at bruge lige så mange penge hjemme i de udsatte familier, som man gør på en tvanganbringelse, siger Anne-Dorthe Hestbæk.

Ifølge Inge Bryderup er samarbejdet med de anbragte børns forældre noget af det, som plejefamilier synes er svært, og mange anbragte unge ser ikke deres forældre særlig meget. Anderledes er det tit på institutionerne, hvor der er tradition for at inddrage dem. Men noget af det kunne løses ved mere støtte og uddannelse til plejefamilierne, mener hun.

– Omkring hver femte familieplejer har ikke fået det obligatoriske grundkursus eller den efteruddannelse i form af to temadage om året, som de har et lovkrav på. Det er et stort problem. Vores undersøgelse viser også, at i den tredjedel af familieplejeanbringelser, der sluttet uplanlagt, er det plejeforældrene selv, der smider håndklædet i ringen, fordi de ikke magter opgaven, siger Inge Bryderup.

Inger Thormann, der er psykolog og gennem 30 år ansat på Skodsborg Observations- og behandlingshjem, har skrevet flere bøger om den psykologiske og sociale indsats over for anbragte børn og deres forældre. Hun mener, at der er sket et skred på anbringelsesområdet,

siden Kommunalreformen i 2007.

– Indtil da stod de gode plejefamilier i kø for at tage imod et plejebarn. Sådan er det ikke mere. For mange plejefamilier har ikke den kvalitet, der skal være tale om, når man modtager et omsorgssvigtet barn. Der er heller ikke den faglige støtte til plejeforældrene, som der tidligere var fra fagfolk i kommunerne. Nu er det samværskonsulenter og familieplejekonsulenter med varierende faglig baggrund, der varetager supervision af plejeforældre, siger hun.

Ingen snuptagsløsninger

Ole Steen Kristensen, professor på Institut for Psykologi på Aarhus Universitet, der forsker i anbragte børn og unge, mener, at man skal være påpasselig med at generalisere om udsatte børn, da ingen sager ligner hinanden, hvorfor det er uhensigtsmæssigt at lave politiske snup-tags-løsninger og alle-over-en-kam-løsninger på området.

– Statsministerens antagelse af, at anbringelser pr. definition er noget positivt, og at vi skal finde DEN rigtige løsning tidligt i processen – og helst kun én gang – er problematisk. Jeg er selvfølgelig fuldstændig enig i, at barnet helst ikke skal hoppe fra sted til sted, og at i den bedste verden skal man ramme den rigtige familie eller institution med det samme. Men uanset, hvor mange psykologsamtaler, man har med barn og familie, og uanset hvor mange undersøgelser, man foretager, så er det umuligt at forudsige, hvad der er det rigtige for netop dét barn. Fra forskning ved vi, at de beskrivelser, man modtager af et barn, når det anbringes, ikke giver et fyldestgørende billede. Når et barn har været anbragt tre til seks måneder, begynder det at slappe af og vise nogle sider af sig selv, som det ikke har vist før. Barnets adfærd afhænger af kontekst. Fordi det har fungeret godt i en klasse, betyder det ikke nødvendigvis, at det vil fungere godt i en anden klasse. Det er heller ikke altid en selvfølge, at børn, der fjernes fx som 12-årige, har 11-års dårlig barndom bag sig. Det ved vi ikke – nogle gange kan tingene eksplodere, når et barn når teenagealderen, siger Ole Steen Kristensen.

Hvad der derimod burde være uomtvisteligt er, at de børn og unge, der fjernes fra deres hjem, i langt højere grad bliver informeret om, hvad der er på spil, og hvilket grundlag, beslutninger træffes på, mener han.

– I dag hører man fra mange børn, at de ikke ved, hvorfor de anbringes. De ved måske godt, at far ligger på sofaen og er fuld, men de ved

ikke, hvorfor de præcist er havnet det sted, de er. Børn skal inddrages – ikke bare være ting, der flyttes rundt. Så snart de kommer i skolealderen, hvor de fleste anbringelser sker, kan man sagtens tale med dem om det, siger Ole Steen Kristensen.

Det samme fremhæver Anne-Dorthe Hestbæk fra VIVE, der også påpeger, at det i halvdelen af de klagesager, der når til Ankestyrelsen, viser sig, at børnene ikke er blevet hørt.

– Når du ikke ved hvorfor, og hvad det betyder, at du er anbragt netop her, og hvor længe du skal være her, så er der grundlag for en dårligere anbringelse. Børnene skal, når de har en alder, hvor de kan svare, spørges ind til, hvad de er bekymrede for. Det kan endda være, at de kan komme med ud og se forskellige steder, hvor der er muligheder for anbringelse, siger hun.

Psykolog Inger Thormann er også fortaler for, at barnet i videst muligt omfang informeres om det, der foregår omkring det.

– Børn skal høres mere i forbindelse med samvær. Og intet barn bør anbringes, uden det er 100 % oplyst om, hvorfor det er blevet fjernet fra hjemmet, eller hvorfor det skal skifte plejefamilie. Hvor det overhovedet er muligt i forhold til beskyttelse af barnet, bør mulighed for kontakt mellem barn og forældre og øvrige netværk bibeholdes, siger hun.

Institution eller plejefamilie

I forhold til, om et barn anbringes på institution eller i plejefamilie, er mønstret som oftest, at de sværest belastede børn kommer på institution, mens de mindst belastede ender i plejefamilier. I takt med, at flere og flere institutioner er blevet lukket ned, er antallet af børn i plejefamilier imidlertid steget, så det i dag er cirka 60 % af anbragte børn, der bor i plejefamilier.

Der foreligger endnu ikke nogen nye og grundige undersøgelser af hvilke børn, der anbringes på institutioner kontra dem, anbragt i plejefamilie. Men det er på vej, påpeger professor Inge Bryderup.

– Vi har igangsat en ny undersøgelse på linje med den familieplejeundersøgelse, der udkom i 2017, hvor vi sætter fokus på institutioner, institutionstyper og de børn, der anbringes der. Når den slutter om et par år, så har vi et samlet billede, hvor vi også kan lave komparative analyser i forhold til familieanbringelser, siger hun.

Begrænset viden om bortadoption

Foruden tvanganbringelser påpegede statsministeren i sin nytårstale, at der tillige med tvangsfjernelser fremtidigt skal tvangsbortadopteres flere børn. Frem til 2015, hvor nye regler for tvangsadoption trådte i kraft, blev der i gennemsnit bortadopteret to børn om året i Danmark. Men med den nye lov, hvor myndighederne ikke længere skal "bevise", at forældrene aldrig vil blive i stand til at tage sig af deres barn, men blot "sandsynliggøre" dette, er tallet steget. Der har således været 35 bortadoptioner siden 2015.

Anne-Dorthe Hestbæk påpeger, at der foreligger meget lidt forskning på området for bortadopterede børn, og man mangler et bredere grundlag, før man kan sige, hvad bortadoptioner generelt har af fordele og ulemper.

– Vi ved faktisk ikke, om 35 sager er mange. For vi kender ikke sagerne. Men nu vil vi de næste 10 år følge de sager, der kommer, og holde øje med, hvordan børnene udvikler sig, så vi kan få noget mere viden på området, siger hun og fortæller, at en lille undersøgelse, hvor man har set på, hvordan de børn, der blev bortadopteret, klarede sig i forhold til de børn, der blev tvangsfjernet og de, der blev hjemme i familien, viste, at de bortadopterede klarede sig bedst.

Anne-Dorthe Hestbæk fremhæver samtidig, at der for ikke så længe siden var en sag om bortadoption, hvor Norge blev underkendt ved Menneskerettighedsdomstolen. Her blev adoptionen

afvist, fordi man vurderede, at der ikke var gjort et tilstrækkeligt stykke arbejde for at få skabt et godt forhold til barnets forældre, inden man traf beslutningen om bortadoption.

– Hvis det bliver en holdning, der går igennem Europa i disse år, så vil den helt sikkert også spille ind på det danske system, siger hun.

Fagligheden skal styrkes

Benedicte Schilling, psykolog med speciale i børne- og familiepsykologi og direktør i det engelskbaserede firma Schilling CTS Ltd, der træner ledere og medarbejdere, har i mere end 25 år særligt samarbejdet med det socialpsykiatriske og det sociale børne-familieområde omkring sårbare og omsorgssvigtede børn og deres familier. Hun er bekymret over, at der lægges op til flere tvangsbortadoptioner i Danmark.

– Problemet med tvangsbortadoptioner er bl.a., at myndigheder og fagprofessionelle ved tvangsbortadoption ikke længere kan følge med i børnenes liv og udvikling. Sagerne lukkes, og ingen ved, om børnene trives efter tvangsbortadoptionen. Det er stærkt bekymrende, fordi vi ved, at mange af disse børn mistrives og har eller vil få udviklingsmæssige vanskeligheder, som det kræver særlige kompetencer fra de primære omsorgs- og forældrepersoner at håndtere. Fordi vi har så mange dårlige anbringelsessager, er det forkert at konkludere, at tvangsbortadoption er løsningen. Det er det ikke. Løsningen er, at vi får kvalitetssikret og forbedret hele måden og selve kriterierne og procedurerne for, hvordan og hos hvem, anbringelser af børn foregår. Det forudsætter bl.a., mener jeg, at det altid er specialuddannede, autoriserede børne- og familiepsykologer, der varetager den form for opgaver, siger hun.

Ønsker man alligevel at gå med flere tvangsbortadoptioner, bør der ændres fundamentalt i den nuværende lovgivning, mener hun. De plejeforældre, der efter at have haft et plejebarn boende i tre år og ifølge lovens hensigter ofte opfordres til at påtage sig det endelige forældreansvar ved fx en tvangsbortadoption, kommer ifølge Benedicte Schilling ikke igennem de samme strenge godkendelseskrav og evalueringer af forældrekompetencer, som alle andre skal igennem i det almindelige, frivillige adoptionssystem.

– Der findes ingen undersøgelser af eller fastlagte kriterier for, om man som kommende tvangsbortadoption-familie er i besiddelse af de

Noget af det mest ødelæggende for et barn er, hvis det både fratages muligheden for kontakt med de biologiske forældre, og ingen samtidig sørger for at fortælle barnet, hvor det kommer fra, og hvorfor det blev bortadopteret. Det splitter børns identitet.

kompetencer, der skal til for at kunne modtage et barn, der fx er blevet tilknytningsforstyrret eller har en barsk historie bag sig, fordi det ikke har levet under ordentlige vilkår før en anbringelse. Sådant et barn har behov for at være anbragt i en familie, hvor der følges tæt op fra forvaltning og fagpersoner, og hvor de nye forældre løbende er forpligtede til at modtage hjælp og vejledning, sådan som det gælder ved en plejefamilieanbringelse, siger Benedicte Schilling.

Hun vurderer, at det nuværende system for plejefamilier er utilstrækkeligt, tilfældigt og en væsentlig årsag til, at mange giver op i plejeforhold, og at børnene får en turbulent start på tilværelsen.

– Systemet for hjælp til plejeforældre er i de fleste kommuner baseret på, at man får hjælp fra tilfældige konsulenter uden børnepsykologisk baggrund, som medvirker til at skabe konfliktoptrappende alliancer med plejeforældre imod biologisk familie, og som ikke kan gennemskue børns almindelige symptomatologi ved selve det at være anbragt. Det kan stille barnet i alvorlige, følelsesmæssige og udviklingstruende dilemmaer. Ofte har de heller ikke evnen til at kunne positionere sig hensigtsmæssigt til at kunne løse den meget komplekse opgave, som det er at vejlede omsorgspersoner om omsorg og stimulation af et anbragt barn, siger Benedicte Schilling.

Adoption udfordrer identiteten

Niels Peter Rygaard, psykolog med mangeårig erfaring på området for børn med tilknytningsforstyrrelser, afviser ikke, at tvangsbortadoption kan være en løsning i nogle tilfælde. Men skrider man til den handling, skal det altid sikres, at barnet får fortalt sin historie, mener han.

– Noget af det mest ødelæggende for et barn er, hvis det både fratages muligheden for kontakt med de biologiske forældre, og ingen samtidig sørger for at fortælle barnet, hvor det kommer fra, og hvorfor det blev bortadopteret. Det splitter børns identitet. Alle adopterede børn ønsker på et tidspunkt at kende deres historie. Og systemet har ansvaret for, at adoptivforældre lever op til det krav. Denne ret er fastslået i den børnekonvention, som Danmark underskrev i december 2019 sammen med 192 andre lande, siger han.

Niels Peter Rygaard påpeger tillige, at bortadoptioner kan være svære at gennemføre, hvis barnet når at blive for gammelt.

– Ser man på forskningen, så viser den, at bliver barnet anbragt, mens det er under tre år, så sker der meget ofte en følelsesmæssig adoption, men ikke en juridisk. Når barnet bliver over tre år, så er risikoen for, at det går galt, højere. De fleste anbringes mellem 9 og 12 år, og det er en alder, hvor det kan være svært for en familie at klare barnet, fordi det er meget skadet eller har oplevet så meget, og tilknytningen er sket sent, siger han. ●